

РЕЦЕНЗИЯ

От: Професор Антоанета Димитрова Кирова, Доктор на науките
3.8 Икономика (Икономика на транспорта)
Колеж по мениджмънт, търговия и маркетинг

Относно: конкурс за академичната длъжност **„професор“** по научна специалност 3.8. Икономика /Микроикономика, макроикономика, човешки капитал/ в Бургаски свободен университет (БСУ), на основание Заповед УМО-132/19.05.2021 г. на Ректора на БСУ за определяне на състав на научното жури (чл. 44 от Правилника за развитие на академичния състав на БСУ и решение на УНС на ЦИУН от 17.05.2021 г.)

1. Информация за конкурса

Конкурсът е обявен в ДВ, бр. 25/26.03.2021 г., стр. 137.

2. Информация за кандидата в конкурса

При спазване на обявените срокове за участие е налице единствен участник, доц. д-р Мария Иванова Нейчева, представила необходимия набор от изискуеми документи за участие, въз основа на които е налице следната по-важна информация:

- Кандидатката е завършила средното си образование в Математическа гимназия, гр. Бургас, а висше – в ТУ, гр. София, ОКС „Магистър-инженер“, специалност „Автоматика и системотехника“, специализация „Технико-икономически системи“. Впоследствие, в БСУ е придобила ОКС „Магистър по икономика“, завършила е няколко курса за специализация (Център за СК при УНСС, квалификация „Мениджмънт“ и Limburg University Centrum – Belgium, специалност „Стопанско управление“).
- През 2008 г. е получила научното звание „Доктор“ (Свидетелство от ВАК, 02.01.2008 г.) за защитена дисертация на тема „Нелинейни ефекти на държавните разходи в българската икономика“ (30.10.2007 г.);
- Доцент Нейчева е преподавала по дисциплината „Количествени методи и бизнес информационни системи“, като хоноруван асистент в УНСС, гр. София, както и в Бизнес колежи;
- Хабилитирана е като „доцент“ в БСУ, 2013 г. (основна област на научните знания „Икономика“)

- От 2014 г. заема длъжността Заместник декан на Център по икономически и управленски науки при Бургаски свободен университет (БСУ). Притежава и практически опит като експерт качествен и количествен контрол и анализ и сътрудник човешки ресурси в различни дружества

3. Изпълнение на изискванията за заемане на академичната длъжност

3.1. Количествени изисквания

В периода 2012-2021 г. (до настоящия момент, в рамките на 9 академични години), доц. Нейчева е осъществила учебно преподавателска дейност в рамките на 3233 учебни часа (документ от учебен отдел), по дисциплините Микроикономика, Макроикономика и Човешки капитал.

Публикувани са учебници и учебни помагала на хартиен носител и в електронен формат, включително за системата Moodle на БСУ; разработени са 1 студия, 5 статии и 6 научни доклада, всички в периода след получаване на ОНС „Доктор“. Освен това, наукометричните изисквания за заемане на академичната длъжност „Професор“ са изпълнени посредством **2 монографични труда** (общо 35 издателски коли) и с общо **16 публикации** в научни издания или рецензирани сборници доклади от конференции, с общ обем на самостоятелния текст от 200 страници (12 издателски коли), в т.ч. **5 публикации** в международни научни издания или на международни конференции извън България.

Благоприятно впечатление прави броят на проектите с участие на доц. Нейкова – 7 международни, 5 научно-изследователски и 4 образователни. Три от тях са осъществени под нейно ръководство (2 от тях международни).

В периода 2014-2019 г., кандидатката е обявена за Преподавател на годината, в рамките на Първи годишни награди на фондация „Евгений Мосинов“ – Бургас, като е носител и на награда за качествено изпълнение на интензивна програма „Стратегически бизнес решения в рискована и бързопроменяща се среда“ от МОН.

3.2. Изпълнение на качествените изисквания

- Проектите, по които доц. Нейчева е представила доказателства за участие са финансирани от Фонд НИ, ОП „Развитие на човешките ресурси“, Erasmus, KA2 – Cooperation for innovation and the exchange of good practices, Erasmus, Intensive programs, което е свидетелство както за качеството на проектните предложения, така и за очакваното влияние от тяхното изпълнение;

- От приложената Справка за изпълнение на минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност "Професор" (Приложение към чл. 1а, ал.1 от Правилника за прилагане на ЗРАС в РБ) става ясно, че броят точки, показващи степента на съответствие е в съотношение 1,44 към базата;
- Представени са и доказателства за научни цитирания на кандидатката, което свидетелства за личния ѝ импакт фактор в научната област, в която тя се извява

От представената документация по конкурса става ясно, че доц. д-р Нейчева е натрупала значителен опит като преподавател по три основни научни дисциплини, в резултат на изпълнената преподавателска натовареност (като аудиторна и извънаудиторна заетост) и представени учебни материали и пособия за осъществяване на обучение в класна стая и в електронна среда.

4. Обща характеристика на представените научни трудове/публикации

- 4.1. Основната част от представените за рецензиране материали са посветени на изследвания на човешкия капитал, неговата роля на актив, чрез постигнатите умения и компетентности и в тази връзка влиянието му върху устойчивостта на икономическия растеж. Следователно, практическите насоки на научно-изследователската дейност обхващат зависимостта „образование - пазар на труда и квалификационни несъответствия – икономически растеж“.
- 4.2. Монографията, представена като **основен хабилитационен труд за заемане на академична длъжност „професор“** с наименование „Човешки капитал, икономически растеж, пазар на труда: теоретични парадигми срещу емпирични доказателства“ систематизира основни теоретични постановки и представя емпирични доказателства за същността на човешкия капитал и влиянието на интелектуалния потенциал върху съвкупната икономическа активност и динамика. Представен е генезисът на неокласическия модел на растежа, базиран на човешкия капитал, придружен със сравнителен анализ на доразвиващи базовия модел изследвания, с помощта на база данни за страните от ЦИЕ, като е доказана хипотезата за взаимната връзка „човешки капитал – икономически ръст“. На тази основа са обосновани подходите за измерване на запаса и потока на човешкия капитал на макроравнище, като е отделено място на образователния подход. Други важни проблеми са

несъответствието между необходимите и придобитите компетентности, придружени с анализ на определящите ги фактори и теоретичната рамка на механизмите, обясняващи ефекта върху растежа, подходите за измерване на детерминантите и влиянието на вертикалните квалификационни несъответствия върху икономическата активност, което е голямо предизвикателство пред образователната политика и се нуждае от подходящи решения.

4.3. Втората монография, озаглавена „Икономика на многонационалната корпорация: предпоставки, практики, последици“ е посветена на теоретичен и практико-приложен поглед върху многонационалните корпорации, създаващи облика на съвременната икономика. След въвеждане на основните форми на международен бизнес е направен анализ на преките чуждестранни инвестиции, като крайният резултат от анализа е методологията на отчитане в платежния баланс и тенденции в световен мащаб и в България в частност. Представени са четири типа задгранични инвестиции заедно с критерии за оценка на степента на задгранично присъствие. Теоретичният преглед на същността на мултинационалното предприятие обхваща възгледите, свързани с концепциите за продуктивния цикъл и индустриалната организация, както и еkleктичния подход на Дънинг, модела Упсала и явлението „Коджима“ за японската инвестиционна практика. Поведението на глобалната корпорация е свързано с обхвата на пазара, с прилагане на икономическия подход в пълната гама от негови проявления. Важните моменти са следните: разработен модел за анализ на средата и оценка на политико-икономическия риск, подходи за проникване на външен пазар чрез последователно изнасяне на дейността и чрез разширяване на степента на управление и контрол при МНК, въвеждане на модела на Перлмутер за четирите типа многонационални корпорации, при отчитане на културните различия върху йерархичните нива според Хофстеде. Практико-приложните въпроси са насочени към влиянието на МНК върху отрасъла, ценовите и неценовите бизнес практики спрямо дистрибуторите, някои от които сред нелоялните. Интересен поглед е представен спрямо трансграничните сливания и поглъщания като форма на проникване на чуждия пазар, като са изявени видовете, факторите и актуалните форми на взаимодействие между многонационалните фирми.

4.4. По-нататък, обекти и проблеми на научните търсения на кандидатката в представените за рецензиране статии и доклади в реферирани издания са:

променящата се среда под влияние на информационното общество, изискваща изтъкване на предимствата на интердисциплинарния подход в академичното образование; факторите за квалификационните несъответствия, с акцент върху технологичните промени и дигитализацията в обучението и икономиката; основните постановки на неокласическата теория на растежа, основаващ се на човешкия капитал, моделите на ендегенния растеж. Представени са резултати от изследване на причините за липсата на положителен ефект на висшето образование върху растежа на дохода в някои страни, методи, отчитащи структурните прекъсвания в данните в резултат от пазарни шокове, влиянието на човешкия капитал, измерен чрез дела на активното население със завършено средно образование върху темпа на растеж на реалния БВП в българската икономика в периода 2000 – 2012 г. Емпиричният модел е базиран на разширената производствена функция на Cobb-Douglas, включваща трите производствени фактора (труд, физически и човешки капитал), с добавяне на износа и ПЧИ, както и известни индикатори от научната литература, със сравнителен анализ за България, Унгария и ЕС и т.н.

Широкият спектър на представените научни резултати свидетелства за дълбочината на знанията, а актуалността на разработките, заедно с оригиналността и авторския принос осигуряват значително предимство на доц. д-р Нейчева при кандидатстването за академичната длъжност „Професор“

5. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Очертават се приноси, които могат да бъдат разгледани в две групи:

5.1. Теоретични приноси:

- 1) Безспорно, най-значимо е постижението, свързано с допълването на неокласическия модел на растежа с човешки капитал (Mankiw, G., D. Romer, D. Weil, 1992) посредством диференциране на влиянието на различните образователни равнища и разграничаване на вертикалните квалификационни несъответствия (свърхобразоваността при заетите с висше образование) от квалификационните съответствия. С него е свързано и систематизирането на факторите за квалификационните несъответствия, чрез разграничаване на факторите на търсенето на дадена образователна степен от тези, произтичащи от нейното предлагане;

- 2) Вторият значим принос е предложената теоретична рамка за каналите и механизмите на влияние на квалификационните несъответствия върху съвкупния продукт;
- 3) Методът за оценка на вертикалните квалификационни несъответствия при заетите с висше образование (МСКО 5-8), комбинираща статичния подход на матрицата на съответствията със статистическия подход, базиран на средното образователно равнище, необходимо за даден вид заетост със сигурност е ценен принос при вземането на решения от страна на заинтересованите работодатели и обучители;
- 4) Систематизацията на основните теоретични постановки в сферата на МНК, прилаганите практики в тяхната дейност е четвъртият важен принос.

5.2. Практико-приложни приноси:

- 1) Приложение на емпиричния подход за оценка на неокласическия модел на растежа с човешки капитал (Mankiw, G., D. Romer, D. Weil, 1992), с отчитане на липсата или наличието на ограничения върху параметрите на модела спрямо новите страни членки на ЕС от ЦИЕ (2000-2016 г.), като в изследването е включена и Исландия (2000-2015 г.).
- 2) Систематичен анализ на научните публикации в базите данни с научна литература Scopus и Web of Science в периода 1996-2019 г., свързани с емпирични оценки на ефекта на образованието на човешкия капитал върху съвкупната активност и растежа в новите страни членки на ЕС от ЦИЕ. Към този принос може да се отчете и частният случай на влиянието на изучаването на чужди езици в средното училище като важен показател за бъдещото качество на човешкия капитал върху съвкупната активност в европейските страни;
- 3) Анализ на обхванат емпиричен материал за ПЧИ и на МНК.
- 4) Разработена и апробирана в две реални организации (публично дружество и производствено предприятие) методика за оценка на необходимостта, приложимостта и ефекта на технологичната иновация

6. Критични бележки и препоръки

Нямам съществени забележки по отношение на представените за рецензиране трудове и разработки, както и към представената обща документация във връзка с провеждането на конкурса.

Препоръките ми към доц. Нейчева са в следните направления:

- Да доразвие своята преподавателска компетентност чрез изнасяне на лекции в чуждестранни университети, което е напълно възможно, предвид нивото на владеене на чужди езици;
- Да продължи своята активна работа в сферата на генериране и управление на проекти;
- Да споделя своя натрупан безценен опит с бъдещите студенти и докторанти на Университета.

Въпросът ми към кандидатката е следният:

По какъв начин концепцията за растежа на човешкия капитал се отразява и възприема в процеса на обучение и има ли вече констатирани ефекти?

7. Заключение

Въз основа на констатираните количествени и качествени критерии за достъп до конкурс за академична длъжност, покрити наукометрични изисквания според изискванията на Закона и приложението (цитирани по-горе), както и реалните научни и практико-приложни приноси от страна на кандидатката с пълна убеденост препоръчвам на членовете на академичното жури да присъдят на доцент д-р Мария Иванова Нейчева академичната длъжност „Професор“, област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, 3.8. Икономика (научна специалност „Микроикономика, макроикономика и човешки капитал“).

19.07.2021 г./ гр. София

РЕЦЕНЗЕНТ:

.....